

rûcû'z-zeheb (Abdülhamîd), II, 288, 361, 413, 426-432; a.m.f., *et-Tenbîh* (nşr. A. İsmâil es-Sâvî), Bağdad 1357/1938, s. 258, 260, 261, 264; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *Meķâtîlû'l-Tâlibiyyîn* (nşr. Seyyid Ahmed es-Sakr), Kahire 1368/1949, s. 46-77, ayrıca bk. tür.yer.; a.m.f., *el-Eġânî*, IX, 173-174; XII, 7, 195-196, 328-329; XVII, 218-219; XXIII, 207; Halîmî, *el-Minhâc*, III, 292-295, 371, 380, 388-391, 409, 422, 423; Kâdî Abdülcebbâr, *Teşbîtü delâ'îli'n-nübüvve* (nşr. Abdülkerîm Osman), Beyrut 1966, I, 17, 212-213, 238, 249, 276-277; II, 426, 528-529, 531, 536, 541, 555, 567, 568, 574; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, I, 383-392; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşķ* (Amrevî), XXIII, 163-305; İbn Şehrâşûb, *Menâkıb-ü Âli Ebî Tâlib*, Nefec 1956, III, 141-169, 170-205; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 3, 295; IV, 1039; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 141, 166, 241, 503; III, 109, 159, 172, 174, 175, 180, 204, 222, 227, 230-231, 260, 299, 324, 333, 384 vd., 391 vd., 397-398, 400-409, 414, 416, 423, 460, ayrıca bk. İndeks; a.m.f., *Üsdü'l-gâbe*, II, 10-16; İbn Ebû'l-Hadîd, *Şerhu Nehci'l-belâġa* (nşr. M. Ebû'l-Fazl İbrâhîm), Beyrut 1965, IV, 82; VI, 285-294; XVI, 9-54; Zehebî, *el-İber*, Küveyt 1960, I, 47-50; a.m.f., *A'lâmü'n-nübelâ'*, III, 245-279; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, VIII, 14-19, 108; İbn Habîb, *el-Muħabber*, s. 18, 19, 46, 57, 66, 293; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, II, 295, 301; a.m.f., *el-İşâbe* (Bicâvî), II, 68-74; Süyûtî, *Târîhu'l-hulefâ'*, s. 187-194; İbn Tolun, *el-E'immetü'l-işnâ'aşer* (nşr. Selâhaddin el-Müneccid), Beyrut 1377/1958, s. 63-67; İbn Hacer el-Heytemî, *eş-Şavâ'ıķu'l-muħriķa fi'r-red 'alâ ehli'l-bida'* (nşr. A. Abdüllatif), Kahire 1385/1965, s. 135-141; Şevkânî, *Derrü's-seħâbe*, s. 286-292, 606; D. M. Donaldson, *The Shi'ite Religion*, London 1933, s. 66-78; H. Laoust, *Les schismes dans l'Islam*, Paris 1965, s. 15, 16, 17, 19, 20, 27, 31, 36, ayrıca bk. İndeks; Tâhâ Hüseyin, *el-Fitnetü'l-kübrâ II: 'Alî ve benü'h*, Kahire 1966, s. 176-194; Abdullah Feyyâz, *Târîhu'l-İmâmiyye ve eslâfuhüm mine's-Şi'a*, Bağdad 1970, s. 31, 45, 57-58, 111, 147, 181; İbrâhîm el-Müsevî ez-Zencânî, *'Aķâ'idü'l-İmâmiyyeti'l-işnâ'aşeriyye*, Beyrut 1393/1973, I, 141-145; M. Husain Tabatabai, *Shi'ite Islam*, London 1975, s. 56; Abdülbâkî Gölpinarlı, *Tarih Boyunca İslâm Mezhepleri ve Şiilik*, İstanbul 1979, s. 367-379; Hasan İbrâhîm Hasan, *Zü'ama'ü'l-İslâm*, Kahire 1980, s. 190-196; Bâkır Şerîf el-Kureşî, *Hayâtü'l-İmâm el-Hasan b. 'Alî*, Beyrut 1983, I-II; Ağâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zer'â ilâ teşânîfi's-Şi'a*, Beyrut 1983, VII, 16; Ethem Ruhi Fiġlalı, *İmâmiyye Şiâsi*, İstanbul 1984, s. 84-89; M. Momen, *An Introduction to Shi'i Islam*, Worcester 1985, s. 26-28; Wensinck, *el-Mu'cem*, VIII, 60-61; S. Saeed Akhtar Rizvî, "Imam Hasan: the Myth of his Divorces", *Alserât*, IX, London 1983, s. 49-57; Bodiur Rahman, "Responsibility for Action in an Early Historical Document of Islam: Al-Hasan b. Ali's Risâla", *IQ*, XXXVI/4 (1990), s. 235-245; Adnan Demircan, "Hz. Hasan ve Halîfelîġi", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, I, Şanlıurfa 1995, s. 81-109; H. Lammens, "Hasan", *IA*, V/1, s. 308-309; L. Veccia Vaglieri, "al-Hasan", *EP* (İng.), III, 240-243; "İmâm Hasan-ı Müctebâ", *DMT*, II, 345-349.

ETHEM RUHİ FİġLALI

HASAN, Mîr

(bk. GULÂM HASAN).

HASAN AĞA, Benli

(ö. 1073/1662)

**Türk müzikisi bestekârı,
hânende.**

1016 (1607) yılında Edirne'de doğdu. Daha sonra ailesiyle birlikte İstanbul'a gitti. On sekiz yaşında Enderun'a alınmaya kadar babasının helvacı dükkânında çalıştı. Sarayda, o sıralarda çocuk yaşta olan IV. Murad'dan gördüğü yakın ilgi onun padişahlığı döneminde de devam etti ve bir müddet sonra musâhib-i şehriyâriiler arasına girdi. IV. Murad'ın vefatı üzerine (1640) saraydan ayrıldı. Bundan sonraki hayatı hakkında bilgi bulunmayan Hasan Ağa İstanbul'da vefat etti.

Hasan Ağa, sesinin güzelliġi sayesinde ve bestelediġi eserlerle devrinin önde gelen müzikînasırları arasında yer almıştır. Babasının tanburca çalmayı öğrenerek müzikîye başladığı kaydedilmektedir. Enderun'a girdikten sonra tanbur çalmasını da öğrenen Hasan Ağa tanbur üstadı olarak şöhet oldu. Nitekim IV. Murad'ın kendisinden sık sık tanbur ve Rumeli türkûleri dinlediġi, ayrıca sarayda yapılan fasillara sazı ve sesiyle katıldığı bilinmektedir. Ancak müzikdeki asıl şöhetini bestelediġi saz eserlerinde ortaya koyduğu başarı ile kazanmıştır. Zamanımıza ulaşan on üç peşrev ve saz semâisinin arasında bilhassa iki rast peşrevi ve aynı makamdaki saz semâisi ile pençġah peşrevi Türk müzikisi repertuarının en seçkin eserlerindedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ezgi, *Türk Musikisi*, III, 50-51; V, 316-319; Kıp. *TSM Saz Eserleri*, s.10-11, 14, 33, 52, 54; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, I, 145; Öztuna, *BTMA*, I, 330-331.

NURİ ÖZCAN

HASAN AĞA, Enfi

(ö. 1136/1724)

**Lâle Devri'nin
ünlü hânende ve bestekârı.**

İstanbul'da Tophane civarındaki Fındıklı semtinde dünyaya geldi. Mehmet Suphi Ezgi onun 1660'lı yıllarda doğmuş olabileceğini söyler. Enfi ve Burnaz lakap-

larıyla tanınmış olup bu lakapların kendisine enfiye çekme merakından veya büyük burunlu olmasından dolayı verildiġi rivayet edilir. İlk müzikî bilgilerini babasından alan Hasan Ağa, genç yaşta Enderun-ı Hümâyün'da kılâr-ı hassaya kabul edildi. Enderun'daki tahsili sırasında müzikî alanında kendini yetiştirdi. III. Ahmed devrinde (1703-1730) serhânende oldu. Bu arada Halvetî-Şâbânî Şeyhi Mehmed Nasûhi'ye intisap etti. 1715'te Enderun'dan emekli edilen Hasan Ağa vefatında Edirnekapı dışındaki kabristana defnedildi. Öüm tarihini Ayvansarayî, Müstakimzâde, Râmiz ve Mehmed Esad Efendi 1141 (1729) olarak verirlerse de Başbakanlık Arşivi'ndeki bir kayıttan 11 Zilkade 1136 (1 Ağustos 1724) tarihinde vefat ettiġi anlaşılmaktadır (Işıközlü, II [1973], s. 522-523).

Hasan Ağa, sarayda uzun süre Ebûbekir Ağa'nın idaresindeki fasıl heyetinde serhânende olarak bulunmuştur. Seyyid Vehbî *Surnâme*'sinde, III. Ahmed'in şehzadelerinin 1720 yılında Okmeydanı'nda yapılan sünnet düġününü anlatırken serhânende Burnaz Hasan Çelebi'nin idaresinde seksen yüz hânende ve sâzendeden oluşan büyük bir heyetin fasıl icrasından söz eder. Aynı zamanda iyi bir tanburî olan Hasan Ağa, dinî ve din dışı eserleriyle bestekârlık sahasındaki kudretini ortaya koymuş, devrinde bestelerinin çokluğuyla diġer sanatkârlar arasında seçkin bir yer elde etmiştir. Ebûishakzâde Esad Efendi onun 200'ün üzerinde eser bestelediġini söyler. El yazması güfte mecmualarında yapılacak bir araştırma ile bu sayının 300'ün üzerine çıkması muhtemeldir. Hasan Ağa daha çok hece vezniyle yazılmış manzumeleri, özellikle Nedîm ve Mahtûmî'nin şiirleriyle Hasan Sezâî, Seyyid Seyfullah ve Yûnus Emre'nin ilâhilerini bestelemiştir. Yılmaz Öztuna onun durak, ilâhi, beste, semâi, şarkı formlarında toplam on sekiz eserinin zamanımıza ulaştığını kaydeder. Bunlar arasında, "Kuşâde sînesi bilmem ki sehâsi mı var?" mısraıyla başlayan nişâburek bestesiyle, "Câme-i sürh ile sanma la'l-gün olmuş gelir" mısraıyla başlayan aynı makamdaki semâisi en tanınmış eserlerindedir. Hulûs ve Hasan mahlasları ile şiirler yazan ve bu şiirlerinde aruz ve hece vezinlerini başarıyla kullanan Hasan Ağa na'atları ile de ünlüdür. Bazı şiirleri kendisi ve başka bestekârlar tarafından bestelenmiştir.